

شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) و آسیب‌های ناشی از آنها

بررسی مهم‌ترین اشتباهاتی که در هیأت عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) به وجود می‌آید

عزاداری برای امام حسین (علیه‌السلام) به خودی خود یک عبادت بسیار قدرتمند است و اگر با رعایت آداب درست همراه باشد، می‌تواند همه ابعاد زندگی ما را تحت تأثیر قرار دهد و تحولات روحی عمیقی برایمان ایجاد کند؛ با این حال بعضی از ما پس از سال‌ها شرکت در مجالس عزاداری بهره‌چندانی از این عمل نصیب‌مان نمی‌شود. ریشه این مشکل را باید در نقاط ضعف و شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) خودمان جستجو کنیم.

هر کار خوبی برای این که اثرگذار باشد، باید با آداب و شرایط خاص خودش انجام شود. نادیده گرفتن شرایط و لوازم مورد نیاز برای انجام یک کار خوب نه تنها اثرگذاری آن را کاهش می‌دهد، بلکه خیلی وقت‌ها آن را به عملی مخرب تبدیل می‌کند. به عنوان مثال، معلمی که وظیفه تعلیم و تربیت دانش‌آموزان را به عهده گرفته، اگر با اصول تربیتی آشنا نباشد و خودسازی نکرده باشد، علی‌رغم نیت خیری که دارد، با الگودهی غلط دانش‌آموزان را از مسیر درست منحرف خواهد کرد.

همان طور که گفتیم عزاداری و سوگواری بر واقعه عاشورا عملی همه‌گیر است، در نتیجه با توجه به کثرت افراد و مجالس عزاداری و تفاوت در برداشت افراد از این واقعه تاریخی عزاداری بر امام حسین (علیه‌السلام) گاهی با آفات و اشتباهاتی همراه می‌شود. شناختن این آفات و شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) و تلاش برای برطرف کردن آن‌ها به اندازه برگزار کردن مجالس یا حتی بیشتر از آن اهمیت دارد. در این مقاله به بررسی شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) می‌پردازیم، اشتباهاتی که مجالس سوگواری را تهدید کرده و جلوی بهره‌برداری صحیح از آن‌ها را می‌گیرد.

ضعف معرفت، اولین عامل در ایجاد شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام)

یکی از مهم‌ترین عوامل در ایجاد شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) و بلکه همه عبادت‌های واجب و مستحب ضعف معرفت و ناآگاهی است. بسیاری از اوقات ما نسبت به هدف و فلسفه عبادت‌هایی که انجام می‌دهیم کم‌اطلاع و ناآگاهیم و متأسفانه با همین ضعف معرفت و بدون آن که آداب عبادت را رعایت کنیم، دست به عمل می‌زنیم.

عبادت کورکورانه و بدون شناخت نوعی رفع تکلیف است و سازندگی زیادی ندارد. به‌عنوان مثال نماز یک عبادت قدرت‌مند است که به‌طور طبیعی افراد را از فحشا و منکرات باز می‌دارد. با این وجود خیلی‌ها را می‌بینیم که هم نماز می‌خوانند و هم مرتکب انواع گناهان می‌شوند؛ یا روزه‌دارانی که از روزه خود بهره‌ای جز گرسنگی و تشنگی نمی‌برند. مشکل کجاست؟

تمام عبادات چه واجب و چه مستحب کاملاً متناسب با ساختار وجودی و هدف خلقت ما طراحی شده‌اند و اگر درست به کار گرفته شوند، قطعاً ثمربخش خواهند بود. پس اگر ما از عبادات مان نتیجه نمی‌گیریم، مانع و آفت را باید در درون خود جستجو کنیم. مهم‌ترین مانع اثرگذاری عبادات در بیشتر اوقات ضعف معرفت و آگاهی نسبت به هدف عبادت است.

ضعف معرفت مهم‌ترین آفت تمام مجالس عزاداری است. اگر ما ندانیم چرا باید عزاداری کنیم؟ علت تأکیدات فراوان اهل بیت (علیهم‌السلام) بر این عمل چیست؟ و چه نوع عزاداری ما را با روح امام حسین (علیه‌السلام) پیوند می‌دهد؟ طبیعتاً نمی‌توانیم لوازم مورد نیاز برای یک عزاداری مثمر ثمر را فراهم کنیم. در نتیجه مجالس ما کم‌عمق و بی‌محتوا خواهد شد و تمام هدفش در گریه کردن و گریاندن خلاصه می‌شود.

ضعف عوامل اجرایی عزاداری را بی‌محتوا می‌کند

به‌طور کلی قسمت عمده‌ای از موفقیت و اثرگذاری هر مراسمی به هوشمندی و کاربلدی هیئت اجرایی آن برمی‌گردد. اگر برگزارکنندگان نسبت به اهداف مراسم توجیه نباشند، هر چقدر هم که وقت بگذاریم و هزینه کنیم نتیجه مطلوبی نمی‌گیریم. این موضوع در مورد مجالس سوگواری عاشورا اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. اهداف این مجالس باید دقیقاً هم‌راستا با هدف قیام

سیدالشهداء باشد؛ یعنی نجات مردم از جهل و نادانی و افزایش معرفت آن‌ها نسبت به هدفی که برای آن خلق شده‌اند (درباره این موضوع در مقاله بعدی بیشتر صحبت می‌کنیم).

اگر مداحان و سخنرانان در این زمینه افراد ضعیف و ناآگاهی باشند، طبیعتاً به‌جای هدایت مردم به سمت اهداف قیام، مُشتی داستان‌های تحریف شده و محتواهای سخیف و نامناسب را تحویل آن‌ها می‌دهند. بنابراین نمی‌توان از چنین جلساتی انتظار خروجی مناسب و کارآمدی داشت.

یکی از بزرگترین دلایل شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) این است که ما فکر می‌کنیم اگر به صرف عشق و دلدادگی به اباعبدالله (علیه‌السلام) دور هم جمع شویم و مجلس سوگواری برپا کنیم کافی است. عوامل اجرایی از مدیران و برنامه‌ریزان گرفته تا مداحان و سخنرانان باید از اهمیت جایگاهی که در آن قرار گرفته‌اند آگاه باشند و تلاش کنند دانش و معرفت خود را نسبت به فلسفه عزاداری و قیام عاشورا افزایش دهند.

یکی از شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) تبدیل آن به عادت است

یکی از خطرناک‌ترین دلایلی که ما را به سمت شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) سوق می‌دهد، تبدیل شدن عزاداری به عادت است. عادت‌ها در جای خود مفیدند و انجام بسیاری از کارهای روزمره را تسهیل می‌کنند، اما وقتی به حیطة مسائل معنوی وارد شوند، آن‌ها را از تازگی درمی‌آورند و قدرت اثربخشی و سازندگی‌شان را کاهش می‌دهند.

عادت نامش با خودش است؛ یعنی عملی که به صورت ناخودآگاه و بدون تفکر انجام می‌شود. ما برای رانندگی، نوشتن، راه رفتن و خیلی کارهای دیگر به عادت‌ها نیاز داریم و اگر نباشند زندگی‌مان مختل می‌شود. اما نباید اجازه دهیم این الگوهای رفتاری به ساحت مسائل معنوی ما سرایت کنند و جلوی اندیشیدن‌مان را بگیرند، زیرا عبادتی که از روی اندیشه و شناخت نباشد ارزشی ندارد. برای رهایی از این آسیب خطرناک لازم است، دامنه شناخت و معرفت‌مان را نسبت به فلسفه انواع عبادات از جمله عزاداری گسترش دهیم و علاوه بر مطالعه و کسب آگاهی از بزرگان خودمان هم در این باره تفکر کنیم.

اشتباه گرفتن هدف و وسیله در عزاداری

هیچ کدام از دستورات دین اعم از واجب و مستحب به خودی خود هدف نیستند، بلکه یک وسیله‌اند که ما را در رسیدن به هدف خلقت‌مان که کمال انسانی و شباهت یافتن به خداست، یاری می‌کنند. اما متأسفانه گاهی اوقات این وسیله‌ها در ذهن ما به هدف تبدیل می‌شوند و همه همت‌مان را صرف پرداختن به خود وسیله می‌کنیم؛ مانند کسی که قرار است با صعود از یک نردبان به جایگاه بالاتری برسد، اما تمام مدت به تعمیر، نگهداری و زیبا کردن خود نردبان مشغول است!

اگر عزاداری‌ها ماهیت ابزارگونه خود را در ذهن ما از دست بدهند و به هدف تبدیل شوند همه قدرت مادی و معنوی ما صرف مسائل حاشیه‌ای و کم‌ارزشی خواهد شد که علاوه بر اتلاف وقت و انرژی راه را برای بدعت‌گذاری و تحریف باز می‌کنند و این موضوع یکی از کلیدی‌ترین دلایل در گرفتار شدن ما به شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) است و از جمله مواردی است که اجر زحمات ما را باطل می‌کند.

وقتی نگاه مردم به جای تمرکز روی هدف اصلی عزاداری به شکل و شمایل آن معطوف شود مدیران هیئت‌ها برای جلب مخاطب بیشتر به چشم و هم‌چشمی و رقابت باهم می‌افتند و تلاش می‌کنند از هم جلو بزنند و ارزش هیئت‌ها در تعداد دیگرهای غذا و جمعیت حاضر در جلسه خلاصه می‌شود و مداحان از هر سند غیرمعتبری برای تحریک احساسات مردم استفاده می‌کنند، ولو به قیمت تحقیر اهل بیت (علیهم‌السلام) تمام شود.

خواندن اشعار و نوحه‌های کفرآمیز، انجام حرکات سبک و نمایشی، قمه‌زنی، تعزیه‌های موهن و سخیف، استفاده از آلات موسیقی، تمرکز کردن روی جنایات یزیدیان و نادیده گرفتن بُعد حماسی و معرفتی عاشورا و... همگی نتیجه تبدیل شدن عزاداری به هدف و ضعف معرفتی ما نسبت به اهداف بلند و متعالی عزاداری است.

در این مقاله درباره مهم‌ترین و بنیادی‌ترین شیوه‌های اشتباه عزاداری امام حسین (علیه‌السلام) صحبت کردیم که نمی‌گذارند نتیجه مطلوب و متعالی از این مجالس به دست آید. اما با وجود همه آسیب‌هایی که ذکر کردیم، وجود این اشتباهات دلیلی برای ترک عزاداری نخواهد بود. نباید چنین تصور کرد که چون عزاداری یا هر عمل دیگری ممکن است دچار آفت شود، بنابراین

باید تعطیل یا ترک شود. این نتیجهٔ وسوسهٔ شیطان و خطری جبران‌ناپذیر است. اساساً شناخت آفات و موانع و برطرف کردن آنها به مرور زمان صورت می‌گیرد و تا کاری شروع نشود، آفات آن شناخته نخواهد شد ... معمولاً مراتب عالی عزاداری مانند مراتب عالی هر عمل سازنده و هر عبادت دیگری از دل مراتب پایین آن سرچشمه می‌گیرد. به عبارت دیگر، معمولاً بدون درک و عبور از مراتب پایین‌تر دست‌یابی به مراتب بالاتر شدنی نیست.^[۱]